

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1186061/3

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד, הרב עובדיה חפץ יעקב, הרב אברהם צבי גאופטמן

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד מרסל אביטל)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שרה זינו אמוראי)

הנדון: חזרת האשה מוויתור הכתובה בעת אישור הסכם הגירושין בבית הדין

פסק דין

בפני ביה"ד תביעת האשה לכתובה ותוספתה, וטענה מקדמית של הבעל לשעבר לפיה האשה ויתרה על הכתובה בהסכם הגירושין.

רקע עובדתי

הצדדים נישאו בנישואין שניים כדמו"י בטבת תשע"ה (1/2015), לדבריהם אחר היכרות של כחמש עשרה שנה, בה גרו ביחד לסירוגין, ובקביעות כזוג כמה שנים לפני הנישואין.

ביום 24.12.2015, כשנה לאחר הנישואין, חתמו הצדדים על הסכם ממון אשר קבע הפרדת רכוש גמורה, בין רכוש אשר היה לצדדים טרום הנישואין ובין אשר נצבר במהלך הנישואין. הסכם זה לא הובא לאישור לפני ביה"ד או ביהמ"ש.

ביום 12.8.2018 חתמו הצדדים על הסכם גירושין, בו נכתב שהאשה מוותרת על כתובתה עם מתן הגט. במעמד אישור ההסכם בפני ביה"ד, ביום כ"ו בחשון תשע"ט (04.11.2018), חזרה בה האשה ממתילת הכתובה, ולא הסכימה לאשר את ההסכם. ביה"ד שוחח עם הצדדים לנסות להביאם לידי הסכמות, ולבסוף הבעל ביקש להקפיא את התיק 3 חודשים על מנת להידבר ביניהם.

ביום 26.2.2019 הבעל הגיש תביעה כספית בביהמ"ש נגד האשה על הפרת הסכם גירושין, ועל כך שמסרבת להתגרש לפי ההסכם.

בדיון בביהמ"ש ביום 2.6.2019 טענה האשה שלא קיימת תביעת גירושין, ולכן אי אפשר להחשיב אותה כסרבנית גט, והצהירה שמוכנה להתגרש בהתאם להסכם הגירושין למעט סוגיית הכתובה שהיא שומרת לעצמה את הזכות להגיש תביעה לכתובתה. הבעל הגיש תביעת גירושין בביה"ד באותו יום.

בדיון בביה"ד ביום י"ד בתמוז תשע"ט (17.07.2019) הסכימה האשה להתגרש באותו יום, כאשר נושא הכתובה יידון לאחר הגט.

התקיים דיון הוכחות ביום ג' בחשון תשפ"א (21.10.2020), בו נידונו הן הטענה המקדמית של הבעל לשעבר שהאשה מחלה על הכתובה במסגרת הסכם הגירושין, הן עצם טענות הצדדים לזכאות האשה בכתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד הורה לצדדים להגיש סיכומים בעניין הטענה המקדמית של מחילת הכתובה, אליה תתייחס החלטה זו.

טענות הצדדים

עיקרי טענות הבעל לשעבר וב"כ:

- הצדדים חתמו על הסכם גירושין, והבעל קיים את חלקו (העברת סכום של 40,300 ש"ח לאשה עבור רכישת ציוד לדירה).
- האשה חתמה על ההסכם מרצון לאחר שיקול דעת, גם אם לא נחה דעתה מהגירושין.
- האשה הפרה את ההסכם ודרשה את כתובתה לפני הגירושין.
- גם אם המחילה מותנית בסידור הגט, אינה יכולה לחזור בה כאשר הבעל היה מוכן לסדר את הגט במועדו, ויש לראות את התנאי כמקיים.
- האשה חזרה בה, לא כי רצתה שלו"ב, אלא בגלל שרצתה לשנות תנאי ממוני בהסכם.
- ניתן להכיר בתוקפו של הסכם שלא אושר מכוח עקרון תום הלב, כיון שהצדדים נהגו על פי ההסכם.
- גם לאשה חלק אשם בגירושין, ואין לקבוע כי האשם רובץ לפתח הבעל.

עיקר טענות האשה וב"כ:

- הבעל יזם את הגירושין, וב-8/2018 הודיע לה שהוא נחוש להתגרש.
- האשה התלוותה לעו"ד, שלא הסבירה לה את זכויותיה ושההסכם מקפח, וחתמה עליו לרצות את בעלה.
- עדותה של עו"ד מזרחי שערכה את ההסכם מורה שהאשה לא היתה שלימה אתו.
- עפ"י חוק יחסי ממון, הסכם ממון והסכם גירושין טעונים אישור ערכאה משפטית, ובלעדי זה חסרים תוקף.
- בחג סוכות תשע"ט (9/2018), סמוך לפירוד ממנו, התודעה האשה לקשר חשוד של הבעל עם אשה פיליפינית, אשר הובילה אותה לדיכאון.
- סירובה של האשה לאשר את ההסכם אינה מחוסר תום לב, אלא מחמת אי הבנה ו/או חוסר גמירות דעת.
- אין סיבה הגיונית שאשה תותר על כתובה בסך 180,000 ש"ח, גם עבור קבלת סך 40,000 ש"ח.

דיון והכרעה

בהלכה, ידוע ש"מחילה אינה צריכה קניין" (ח"מ סימן יב סעיף ח), ומחילה תקפה גם באמירה בלבד. אולם, גם מחילה צריכה גמירות דעת, ומחילה בטעות אינה מחילה, גם כאשר עשו קניין (ח"מ סי' רמא סעיף ב).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמו"כ, כל המתקשר בחוזה מתקשר עפ"י מנהג המדינה הנוהג באותו חוזה, כמש"כ בשו"ע (חו"מ סימן סא סעיף ה):

"כל דבר שנהגו במדינה לכתוב, הן נאמנות, הן כתובה בשוקא, הן שאר שופרי דשטרי שנהגו הסופרים לכתוב, כל מי שמקנה בסודר לכתוב שטר דעתו שיכתבוהו כמנהג המדינה [...] וכל דבר שנהגו בו בני המדינה בשטרות, אף על פי שאינו כתיקון חכמים, הולכין אחריו (טור בס"ס מ"ב וריב"ש סימן ק"ה)."

לכן, גם אם האשה אמרה לעו"ד במסגרת הכנת הסכם הגירושין שהיא מוחלת על כתובתה, ואף אם חתמה על ההסכם, אין לתפוס את המחילה כמחילה מיידית התקיפה גם באמירה בלבד או בחתימה על ההסכם, אלא כפי הנהוג במדינה, שמחילת הכתובה בהסכם הגירושין הינה דרך אישור ההסכם בערכאה משפטית, ובכפוף למתן הגט.

אמנם, אדם החותם על הסכם גירושין ומאשר אותו בערכאה משפטית אינו יכול לטעון בדרך כלל שלא היה מודע לזכויותיו, ושוויוותיו היו בטעות, וכבר כתבנו בעניין זה לאחרונה (תיק 1128533/3) בפס"ד מיום י"ח בטבת תשפ"א (02.01.2021) בעניין ויתור האשה בזכויות הפנסיה של הבעל.

אולם, כאמור, אין הדברים אמורים כאשר האשה חוזרת בה ומעלה טענות אלו עוד טרם אישור ההסכם, כאשר לפי החוק ומנהג המדינה אין להסכם הגירושין תוקף ללא אישור ערכאה שופטת, וגם נהגו לתת להסכם תוקף פסק דין בעת האישור. כל שכן בעניין מחילת הכתובה, כאשר הנוהל המקובל בבתי הדין ואף בין עורכי הדין (כפי שאכן היה אף בהסכם הגירושין בנידו"ד) להתנות ולכפוף את ויתור הכתובה עם מתן הגט.

נמצא בנידו"ד שקיים חוסר גמירות דעת במחילת האשה.

ואף שבנידו"ד הצדדים התגרשו, ולכאורה בזה גם קיים התנאי כפי שטענה ב"כ הבעל, הרי שבדיון ביום הגירושין סוכם שנושא הכתובה יידון לאחר סידור הגט, וכן אף נכתב בהחלטה בעקבות הדיון: "על הצדדים להודיע תוך 30 יום על עמדתם בעניין הסכם הגירושין". משמעות הדברים היא שביה"ד יידון בזכאות האשה לכתובה כאילו טרם התגרשה, האם זכאית היא לכתובה, והאם יכלה לחזור בה קודם הגירושין ממחילתה בהסכם שלא אושר.

בנוסף, יש לצרף את העובדה שלטענת האשה נחשפה בין עריכת ההסכם לבין אישורו, קודם פירודם הסופי של הצדדים על פי ההסכם, לחשש קשר של בעלה עם אשה אחרת. בלי לקבוע מסמרות כלל וכלל האם חשד זה מוצדק, ניתן להבין בהחלט שייתכן שאשה מוכנה לוותר על כתובתה ככל שסבורה שאולי היא אשמה, או שגם היא אשמה ברצון בעלה להיפרד ממנה, בכך שלא שימשה לדעתו כרעייה מספיק טובה, וכפי שטענה האשה שחתמה לרצות את בעלה, אך לא כאשר סבורה שמא נוטש אותה לטובת אחרת, ולא על דעת כן מחלה.

וראה בדברי הרמ"א (חו"מ סימן רז סעיף ד), שכתב: "י"א דבמתנה דברים שבלב הויין דברים". ונראה שהוא הדין במחילה על חנם, שהוא כמתנה, עיי"ש בסמ"ע (ס"ק י) שבאר: "...במתנה דהוא בחנם, דאומדן דעת כל דהו מבטל המעשה ואמרינן ביה דלא גמר בדעתו ליתנו לו בחנם".

נמצא, שאף מצד זה ניתן להתייחס למחילה כעין מחילה בטעות, ולא על דעת כן מחלה. אמנם, לו אושר ההסכם, ביה"ד לא היה מקבל טענה של מחילה בטעות באומדן קלה כזו ככל שהטענה לא הוכחה. אך כיון שההסכם לא אושר, וכפי האמור לעיל שיש חיסרון בגמירות הדעת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האשה למחול, יש לצרף אומדנא הנ"ל לומר שוודאי לא על דעת כן מחלה. גם חשש סביר בלב האשה מספיק כדי שתוכל לסרב להביא את ההסכם לידי אישור, ולעמוד על זכויותיה על פי דין, כאשר מרגישה פגועה מהתנהלות הבעל לדעתה, ויוצאת בתחושה שבעלה בגד בה (גם אם הדבר אינו נכון בפועל).

נמצא, שעל אף הכלל ההלכתי שמחילה תקפה באמירה בלבד, וכ"ש בחתימה על חוזה, בנידו"ד הוויתור על הכתובה במסגרת הכנת הסכם הגירושין אינו תקף עפ"י ההלכה, כיון שלפי מנהג המדינה הוא כפוף לאישור ההסכם ולמתן הגט, ואף לפי ההלכה כל עוד אין תוקף פס"ד להסכם אין גמירות דעת, ואף יש צד לומר שהמחילה היתה מעין טעות מעיקרה.

כל מה שנותר לדון היא האם יש משמעות חוקית או משפטית לויתור האשה מדין תום לב בחוזים.

כפי שהדגיש היטב ב"כ האשה, המחוקק אמר את דברו בצורה חד משמעית בסעיף 2(א) לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, שאין תוקף להסכם הגירושין עד לאישורו בערכאה משפטית:

"הסכם ממון טעון אישור בית המשפט לענייני משפחה (להלן – בית המשפט) או בית הדין הדתי שלו סמכות השיפוט בענייני נישואין וגירושין של בני הזוג (להלן – בית הדין)."

כך גם הדגיש הפסיקה, כפי שהביא ב"כ האשה מע"א 169/83 שי נ' שי, פ"ד לט(3) 776:

"הסכם ממון" חייב להיות דווקא בכתב ולקבל, כתנאי-בלעדיו-אין, את אישורו של בית המשפט כמפורט בחוק ובתקנות שהותקנו על פיו."

וכן מתמ"ש 3061/08 אלמונית נ' פלוני:

"להסכם ממון נוסף מה שכב' השופט שוחט כינה בפסק דינו "דבר מה נוסף", אשר מוצא את ביטויו **בסעיף 2 לחוק יחסי ממון בין בני זוג**, התשל"ג – 1973 (להלן: "חוק יחסי ממון") והוא אישור ביהמ"ש אשר נועד להבטיח כי תהיה גמירת דעת בין הצדדים, כי ההסכם לא יערך תחת לחץ או השפעה בלתי הוגנת וגורמים נוספים הפוגמים ביסוד החוזי שבו. נקודת האיזון להבטחת האינטרסים של הצדדים, שנועדה להגן על החלש, מתבטאת בתנאים המקדמיים הצורניים, שמעמיד החוק כתנאי לתוקפו של ההסכם. תנאים אלה כוללים את דרישת הכתב ואת הצורך באישור הסכם הממון על ידי גורם מוסמך."

אמנם, מצינו מקרים בפסיקה בהם נתנו תוקף להסכם גירושין אף שלא אושר בערכאה משפטית, מדיני חוזים כלליים ועקרון תום הלב, בפרט כאשר הצדדים כבר פעלו על פיו ובזה הביעו את הסכמתם המלאה אליו, כפי שציינה ב"כ הבעל לשעבר בקצרה:

"ניתן להכיר בתוקפו של הסכם שלא אושר מכוח עקרון תום הלב והמניעות, בענייננו, מצב בו הצדדים נהגו על פי ההסכם, באופן המעיד על גמירות דעתם ועל הכרה בתוקפו המחייב של ההסכם."

היא לא ציינה בדבריה מקורות משפטיים מפורשים, אך בד"כ מדובר כאשר באים לבטל חלקים מההסכם שכבר בוצעו או שבוצע פעולות מקבילות כנגדם, לדוגמה תשלום כספי תמורת וויתור על חלק בדירה, וכדו'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנידו"ד, ב"כ הבעל לשעבר הצביעה על כך שהבעל העביר לאשה סך 40,300 ש"ח לצורך רכישת ציוד דירה. אולם, הדעת נוטה שתשלום זה אינו מהווה פיצוי או תחליף לכתובה.

התשלום מופיע בסעיף ג' 4. להסכם, אשר כותרתו: "כספים זכויות ושאר נכסים", וכהמשך לסעיף ג' 3, בה נקבע שתכולת הבית וכל המטלטלין שבו יישארו ברשותו של הבעל. אמנם בהסכם הממון בסוף שנת 2015 מפורש שלבעל תכולת דירה טרום הנישואין, ושלאישה לא תהיה טענה כלפיהם, ואף קיימת הפרדה רכושית ברכוש שנצבר לאחר הנישואין, אולם, כאמור, הסכם ממון זה לא אושר מעולם, ויכלה האשה להגיש תביעה לאיזון משאבים. וויתור הכתובה מופיעה בסעיף ד' ב, בכותרת אחרת של "היעדר תביעות", ייחוד עם וויתור על מזונות אשה.

לכן, מסתבר יותר לראות את הסכום הנ"ל כתמורה לאיזון הרכוש האפשרי, ולא כתמורה לויתור הכתובה, כך שתשלום הבעל לא מהווה יישום בפועל של סעיף הוויתור. בכל זאת, בדיון בביה"ד האשה הסכימה האשה להצעת ביה"ד לכלול את התשלום הנ"ל כחלק מתשלום הכתובה, ולהעמיד את תביעת הכתובה על סך 140,000 ש"ח בלבד.

אף ב"כ הבעל לשעבר כתבה בסיכומיה:

"לא דובר בין הצדדים, כי הסך הנ"ל מהווה תשלום על חשבון הכתובה, אלא רק לאחר שההצעה הועלתה ע"י הרכב בית הדין הנכבד."

נמצא שקיום סעיף התשלום ע"י הבעל אין בו מעשה לבטא בפועל את יישום וויתור הכתובה. כמו כן, מאחר שהבעל לשעבר הוא זה שדרש את הגירושין, יש לראות בהסכמתו לגרש ולדון בכתובה אח"כ, כהבעת רצון להתגרש בין אם ייפטר מחיוב הכתובה בסופו של דבר ובין אם יחויב. אילו לא היה מוכן להתגרש לו יחויב בכתובה, ורק על דעת הוויתור התגרש, היה עליו להמתין בתביעת הגירושין עד בירור נושא הכתובה.

בנוסף, כאמור לעיל, אין להאשים את האשה בחוסר תום לה בחזרתה מהסכם הגירושין, כאשר לטענתה נחשפה לפני האישור לחשש בגידה בה מצד הבעל (שוב, אין קובעים בזה שום מסמרות), וייתכן שבזה גם הבעל הפר את חלקו בהסכם אשר קבע באופן ברור:

"בכל תקופת מגוריהם יחדיו, הבעל לא יהא רשאי להכניס כל אדם אחר לדירה, למעט אירוח קרובים."

ההסבר הפשוט לסעיף זה הוא הדרישה לשמור על ייחודיות המערכת הזוגית כל עוד שלא נפרדו סופית, בלי לתת אפילו פתחון פה לחשש מערכת יחסים מקבילה עם אחרת. עצם הימצאות אשה זרה בתוך הבית, כאשר לטענת האשה היא נמנעה מלהיכנס לבית בתקופה זו – גם אם כדברי הבעל שהיתה רק מטפלת חילופית לאם ולא היה לו כל קשר עמה – לדעתנו מונע ממנו לטעון טענת חוסר תום לב כלפי האשה בסירובה לעמוד בויתור הכתובה.

לאור כל הנ"ל, יש לדחות – הן על פי הלכה והן על פי חוק – את טענתו המקדמית של הבעל לשעבר, שהאשה וויתרה על כתובתה במסגרת הכנת הסכם הגירושין באופן שאינה יכולה לחזור בה, אף שההסכם לא אושר והאשה חזרה בה מהוויתור לפני הגירושין.

לכן, עלינו לדון עתה בגוף תביעת האשה לכתובה. בהמשך להחלטה מיום ט' במרחשון תשפ"א (27.10.2020), על הצדדים להגיש תוך 45 יום סיכומים אשר יועברו לתגובת הצד השני תוך 15 יום נוספים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסקנה

לאור כל הנ"ל, ביה"ד קובע:

א. טענתו המקדמית של הבעל לשעבר, שוויתור האשה על כתובתה תקפה, למרות שהסכם הגירושין לא אושר וחזרה בה לפני הגירושין, נדחית.

ב. על הצדדים להגיש תוך 45 יום סיכומים בגוף תביעת האשה לכתובה, אשר יועברו לתגובת הצד השני תוך 15 יום נוספים.

פסה"ד ניתן לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ג' בשבט התשפ"א (16/01/2021).

הרב אברהם צבי גאופטמן

הרב עובדיה חפץ יעקב

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה